

Κεφ. ιδ' "Οτι οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμᾷ Πλάτωνι τὴν τῶν τιμημάτων ἀριστότητα νομοθετοῦντι.

- 14, 1** Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα. πρὸς δὲ τὴν ὀλιγανδρίαν καὶ ὀλιγανθρωπίαν τῶν πόλεων καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀσθένειαν ἀπολελόγηται μὲν καὶ πρότερον ἱκανῶς, εἴρηται δὲ καὶ νῦν διὰ βραχέων, καὶ οὐδὲν δεῖ προστιθέναι παλιλ- 5
U 171 λογοῦντας. τὴν δὲ τῶν τιμημάτων ἀνισότητά στάσεως αἰτίαν νομίζων, θαυμάζω πῶς οὐκ ἐντεθύμηται ταῦτα κοινὸν καὶ ταῖς ἄλλαις γεγενῆσθαι πολιτείαις. Ἀθηναῖοί τε γὰρ εἰς πεντακοσιομεδίμνους καὶ ζευγίτας καὶ τὸ καλούμενον ἱππάδα τέλος καὶ τέταρτον τὸ θητικὸν διήρηντο. καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν οὐκ ἔστιν, ἐν ᾗ οὐκ ἄνισα τὰ τιμήματα ἦσαν τε καὶ εἰσιν. καὶ 10
B 118 ὅμως στάσεως οὐδεμιᾶς ἐγεγόνεσαν αἰτίαι, ὅτι μὴ καὶ τούναντιον τάξεως καὶ καταστάσεως ἀρχῶν μέγα ἐφόδιον καὶ ἅμα καὶ ὁμονοίας. ἰσότητά γὰρ δὴ οὐ τὴν ἀπλῶς ἐν πόλεσιν ἀσκητέον, ἀλλὰ τὴν κατ' ἀναλογίαν εἶτε καὶ
B 118 »τὸ ἀντιπεπονθός«, ὡς ἐν Ἠθικοῖς καὶ Ἀριστοτέλης φησὶν, ἥς τὸ μὲν ἄνισον ἐν ἀνίσοις ἰσότητά ἀπεργάζεται καὶ ὁμόνοιαν, τὸ δ' ἴσον ἐν τοῖς αὐτοῖς 15
ἀνισότητά καὶ διχόνοιαν. τὸ γὰρ κατ' ἀριθμητικὴν ἴσον, ὃ καὶ πάντῃ ἄνισόν ἐστι, καὶ πρὸ τούτου γε τὸ μὴ ἴσα μόνον, ἀλλὰ καὶ κοινὰ πάντα ὅλως εἶναι τὰ φίλων ἐβούλετο μὲν Πλάτων καὶ δι' εὐχῆς ἐποιεῖτο. ὀρῶν δὲ τοῦτο μεῖζον ἢ κατὰ τὴν νῦν γένεσιν καὶ τροφήν καὶ παιδείωσιν, τὴν γεωμετρικὴν καὶ αὐτὸς ἐγκρίνει ἰσότητά, ἥ τῶν τε πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν νομοθετῶν 20
V 232 τε καὶ σοφῶν ἕκαστος ἔθετο. »τὸ γὰρ ἴσον τὸ ἀντιπεπονθός σώζει τὰς πόλεις«, ἐν δευτέρῳ τῶν Πολιτικῶν Ἀριστοτέλης φησὶν. κἀν τῷ τρίτῳ· »τὸ ἄνισον δοκεῖ δίκαιον εἶναι. καὶ γὰρ ἔστιν, ἀλλ' οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνίσοις.« ἐν τε τῷ πέμπτῳ τοὺς ὁμολογοῦντας μὲν τὸ δίκαιον καὶ τὸ κατ' ἀναλογίαν ἴσον, τούτου δὲ ἁμαρτάνοντας ἐκπίπτειν φησὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς κατα- 25
U 171 στάσεως καὶ εἰς ἕτερον μεταβάλλειν πολιτείας εἶδος. »ὅλως γὰρ τὸ ἴσον ζητοῦντες στασιάζουσιν. ἔστι δὲ διττὸν τὸ ἴσον· τὸ μὲν γὰρ ἀριθμῶ, τὸ δὲ κατ' ἀξίαν ἐστίν. λέγω δὲ ἀριθμῶ τὸ τῷ πλήθει ἢ μεγέθει ταῦτό καὶ ἴσον, κατ' ἀξίαν δὲ τὸ τῷ λόγῳ, οἷον ὑπερέχει κατ' ἀριθμὸν μὲν ἴσον τὰ τριά τοῖν δυοῖν, καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός.« κατ' ἀξίαν δὲ λέγω ἴσον ὑπερέχειν 30
τὰ τέτταρα τῶν δύο, καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός. »ἴσον γὰρ μέρος τὰ δύο τῶν τεττάρων, καὶ τὸ ἐν τοῖν δυοῖν. ἅμφω γὰρ ἡμίση.« τὸ οὖν ὁμολογεῖν μὲν τὸ ἀπλῶς δίκαιον, περὶ δὲ τῶν κατ' ἀξίαν διαφέρεσθαι καὶ ἀπλῶς πάντα »καθ' ἑτέραν τετάχθαι τὴν ἰσότητά φαῦλον« εἶναι ἐπάγει καὶ »φανερὸν ἐκ τοῦ συμβαίνοντος. οὐδεμία γὰρ μόνιμος ἐκ τῶν τοιούτων πολιτειῶν.« 35
- 2** Φησὶ δὲ καὶ Πλάτων ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν Νόμων· »τοῖς ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιντ' ἄν, εἰ μὴ τυγχάνοι τοῦ μέτρου· διὰ γὰρ ἀμφοτέρω ταῦτα στάσεων αἱ πολιτεῖαι πληροῦνται. παλαιὸς γὰρ λόγος ἀληθῆς ὢν, ὡς ἰσότης φιλότῃτα ἀπεργάζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται καὶ ἐμμελῶς. ἥτις δ' ἐστὶ ποτε ἰσότης ἢ τοῦτ' αὐτὸ δυναμένη, διὰ τὸ μὴ σφόδρα σαφῆς εἶναι σφόδρα 40
ἡμᾶς διαταράττει.« εἶτα περὶ τοῖν δυοῖν ἰσοτήτων τοῖν προειρημένωιν πολλὰ καὶ καλὰ διδάξας τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον καὶ δίκαιον τοῦτ' εἶναι τὸ πολιτικόν

Cap. XIV. Perperam damnari ab adversario Platonem super censuum aestimatione.

Post haec census inaequales, quos Plato decernit, seditionis causam **14, 1** esse existimat et auctorem eius consilii maledictis incessit. Quodsi aequales **5** probat, laudare profecto Platonem debuit. Genus enim rei publicae, quod optimum ille arbitratur, non modo inaequali censu consistit, verum etiam in omnium rerum usu communi ac pari. Etenim Plato parem omnium esse rationem et arithmetica quadam mediocritate cuncta aequari vehementer optabat. Verum hoc maius esse, quam ut a praesente hominum **10** more atque institutione recipi posset, existimans geometricam ipse quoque illam mediocritatem probavit, qua vetustiores omnes iunioresque usu auctores fuerunt. Nam Aristoteles quoque tertio Politicorum libro: »Iustum, inquit, esse videtur, quod inaequale est. Etenim ita est, sed non omnibus, sed inaequalibus tantum.« Quinto etiam volumine eiusdem libri, cum eos **15** reprehenderet, qui iustum et, quod per proportionem aequale esset, probarent nec idipsum assequerentur, aberrare eos dicit ex ea re, quam sibi statuerunt, et in aliud rei publicae genus incidere. »Dissent enim, inquit, omnino de aequali. Duplex autem aequale est, alterum numero, alterum dignitate. Numero aequale dico, quod multitudine aut magnitudine idem **20** aequaleque est, dignitate autem, quod ratione. Verbi gratia, duo a tribus et unum a duobus aequali numero exsuperantur.« Dignitate autem aequae excedunt quattuor duo, et haec unum. »Partes enim aequales hae inter se sunt, cum utraque dimidium sit, altera quaternii, altera binarii numeri.« Eos igitur, qui iustum simpliciter confitentur et de distribuendis pro digni- **25** tate facultatibus dissentiant, perperam agere dicit, idque exitu rei palam fieri. Nullam enim ex his rebus publicis, quae ita agunt, firmam constantemque permanere posse affirmat.

Quod idem a Platone quoque iam dictum fuisse manifestum est. **2** Sexto namque de Legibus libro: »Aequalia, inquit, inaequalibus distributa **80** nisi modum obtineant suum, inaequalia erunt. Hinc rei publicae seditiones redundant. Vetusque et verum illud proverbium: aequalitatem amicos facere, recte admodum atque eleganter dictum est. Quae vero sit ea aequalitas, quae id facere possit, non satis constat. Ideoque usu venit, ut saepe fluctuantes erremus.« Tum de duplici genere aequalitatis, quod supra **85** dictum fuit, pulcherrime atque commodissime docet et iustum civile id

8 ζευγίτας U V ζευγίταις B M | 11 ἐγγύονεσσαν scripsi ἐγγύονεσσαν codd. | 82 ἡμίση correxi sec. Bekker ἡμισα codd. | 89 ὁρθῶς M om.

14 Arist. Eth. Nik. ε 8. 1132 b, 23. | 21 Arist. Pol. β 1. 1261 a, 30. | 22 Arist. Pol. γ 9. 1280 a, 12 sq. | 24 cf. Arist. Pol. ε 8. 1308 a b. | 26 Arist. Pol. ε 1. 1301 b, 28—35. | 84 Arist. Pol. ε 1. 1302 a, 3—5. | 86 Plat. Legg. VI. 757 a.

- δισχυρίζεται δίκαιον καὶ πρὸς τοῦτο τὸ ἴσον ἀποβλέποντας τὴν νῦν φουομένην πόλιν δεῖν κατοικίζειν. διὰ τὰ αὐτὰ δὴ καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ἀπονε-
- V 232^r μηθησομένων ἐκάστῳ κλήρων καὶ πλούτου καὶ χρημάτων μνησθεῖς, δείξας
B 118^r τε, ὃν ἂν ἕκαστος γῆς λάχῃ κλῆρον, τοῦτον κοινόν τε καὶ τῆς πόλεως νομίζειν καὶ ὅση δύναμις θεραπεύειν καὶ κληρονόμον αὐτοῦ ἕνα μόνον τῶν 5 παίδων, ὃν ἂν ἔλοιτο κληρονόμον, καταλιπεῖν δεῖν μηδὲ πωλεῖν πρὸς ἀλλήλους ἢ ὠνεῖσθαι τοὺς κλήρους, καὶ πρὸς τούτοις μὴ ἐνεῖναι τὸν αὐτὸν ἅμα
- U 172 σφόδρα πλούσιον καὶ σφόδρα ἀγαθὸν εἶναι, τὴν τε χρημάτων ἐπιμέλειαν τρίτην μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιμέλειαν δεῖν γενέσθαι τοῖς εὖ βιωσο-
μένοις πολίταις καὶ εὐδαίμασιν ἔσομένοις, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον μὴ ἐξεῖναι 10 μηδενὶ ἰδιώτῃ κεκτηθῆσθαι, ὃ δὴ καὶ σφόδρα λυπεῖ τὸν κατήγορον, ἐπάγει· «ὁ δὲ λαχὼν κεκτηθῆσθαι, φαμέν, τὸν κλῆρον ἐπὶ τούτοις, οἷς εἰρήκαμεν. ἦν μὲν δὴ καλὸν καὶ τὰλλα ἴσα πάντ' ἔχοντα ἕνα ἕκαστον ἐλθεῖν εἰς τὴν ἀποικίαν. ἐπειδὴ δὲ οὐ δυνατόν, ἀλλ' ὁ μὲν τις πλείω κεκτημένος ἀφίξεται, ὁ δ' ἐλάττονα, δεῖ δὴ πολλῶν ἕνεκα τῶν τε κατὰ πόλιν καιρῶν ἰσότητος 15 ἕνεκα τιμήματα ἄνισα γενέσθαι, ἴν' ἀρχαί τε καὶ εἰσφοραὶ καὶ διανομαὶ τὴν τῆς ἀξίας ἐκάστοις τιμὴν μὴ κατ' ἀρετὴν μόνον τὴν τῶν προγόνων καὶ τὴν αὐτοῦ μηδὲ κατὰ σωμάτων ἰσχύος καὶ εὐμορφίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ πλούτου χρῆσιν καὶ πενίας, τὰς τιμάς τε καὶ ἀρχὰς ὡς ἰσαίτατα τῷ ἀνίσῳ συμμέτρῳ δὲ ἀπολαμβάνοντες μὴ διαφέρωνται.» τούτων τοιγαροῦν χάριν τῶν προειρη- 20 μένων, οὐ μικρῶν γε εἰς κατάστασιν καὶ εἰρηνικὴν πολιτειῶν διανομὴν ὄντων, τιμήματα μὲν ἄνισα συγχωρεῖ. ταῦτα δὲ οὐτ' ἐπὶ τὸ ἄνω οὐτ' ἐπὶ τὸ κάτω παρῆκεν ἀόριστα, ἀλλὰ καὶ τούτοις ὄρον ἐπέθηκεν, ὡς οὐ τὸ ἀπλῶς ἄνισον, ὡς ὁ κατήγορος οἶεται, ἀλλὰ τὸ εἶτ' ἐπὶ πλεόν εἶτ' ἐπ' ἐλάττον ὑπερβάλλον τοῦτο στάσεως καὶ διαιρέσεως πολιτείας αἴτιον ὄν, δεῖν λέγων 25 ἐν πόλει τῇ τοῦ μεγίστου νοσήματος οὐ μεθεξούση, ὃ διάστασιν ἢ στάσιν ἂν εἴη ὀρθότερον κεκληθῆσθαι, μήτε πενίαν τὴν χαλεπὴν ἐνεῖναι παρά τισι τῶν πολιτῶν μήτ' αὐτὸν πλοῦτον ὡς ἀμφοτέρων τικτόντων ταῦτα ἀμφοτέρω.
- 3 Οὕτω καὶ ἰσότητος καὶ ἀνισότητος ἐπεμελήθη καὶ στάσιν, ὅπως μὴ
U 172^r γένηται, προῦνοήθη, εἰ καὶ ὁ κατήγορος περὶ πλείστου τὴν πλούτου καὶ 30
V 288 χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ χρημάτων παντοίων κτήσιν ποιούμενος σχετλιάζει καὶ βοᾷ καὶ ἀφειδῶς αὐτοῦ κατατρέχει, ἀγνοίαν αὐτῷ πραγμάτων ἐγκαλῶν ἀνθρωπίνων, οὐκ εἰδῶς αὐτός, ὅσων κακῶν ὁ πλοῦτος αἴτιος ἀνθρώποις, ὅσων ἀγαθῶν τὸ τοῖς ἀναγκαίοις ἀρκεῖσθαι. ἀλλ' ἀκουσάτω καὶ μὴ βουλό-
B 119 μενος αὐτοῦ Πλάτωνος, ἐν μὲν τῷ τρίτῳ τῶν Νόμων· «ἢ δ' ἂν ποτε ξυνοικία, 35 λέγοντος, μήτε πλοῦτος ξυνοικῆ μήτε πενία, σχεδὸν ἐν ταύτῃ δικαιοτάτα ἦθη γένοιεντ' ἂν. οὔτε γὰρ ὕβρις οὐτ' ἀδικία, ζῆλοί τε αὐτῶν καὶ φθόνοι οὐκ ἐγγίγνονται.» ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ· ἐν τῶν χρημάτων καὶ κτημάτων τῇ κτήσει

17 μὴ κατ' ἀρετὴν U μήτ' ἀρετὴν B μήτε κατ' ἀρετὴν V | 14 ἀφίξεται] *edit. add.* χρήματα | 17 τῶν] *Burnet* τε | 19 πενίας] *Burnet* πενίαν | 36 δικαιοτάτα U B V γενναιοτάτα *Burnet* | 37 γένοιεντ' ἂν *codd.* γίγνοιεντ' ἂν *edit.*

1 cf. Plat. Legg. VI. 757 c. | 4 cf. Plat. Legg. V. 740 b c. | 12 Plat. Legg. V. 744 a—c. | 35 Plat. Legg. III. 679 b c.

esse confirmat, quod pro dignitate aequale iustumque distribuitur, et eius exemplo condere civitatem, quam instituit, oportere. Ob hanc causam quinto etiam libro eiusdem operis, cum de dividendis praediis et distribuendis pecuniis dixisset et, quam quisque sibi sortitus esset partem agri, 5 eam putare communem iuberet cum universa civitate habere ac pro virili colere et unum ex liberis, quem vellet, haereditatem relinquere nec praedia aliquo modo venumdare, atque etiam fieri non posse disseruisset, ut idem et ditissimus sit et optimus, omnemque pecuniarum curam tertio loco post animi et corporis curam iis habendam addidisset, qui vitam feliciter agere 10 vellent, et aurum atque argentum nemini licere privatim possidere subiunxisset, postremo: »Optimum, inquit, esset reliqua etiam omnia pari modo omnes habentes in coloniam proficisci. Sed quoniam ita fieri nequit, verum, ut alii plura, alii pauciora possidentes migrent, oportet, ideo aequalitatis gratia necesse est census fieri inaequales, ut magistratus, munera, 15 distributiones singuli quique non solum pro virtute sua maiorumque suorum aut pro viribus et forma corporis digne assequantur, sed etiam copiarum aut paupertatis ratione quam aequissime inaequali quidem, sed modico certe iudicio ius recipientes acquiescant.« Nec vero ratione tantum Plato et Aristoteles freti de hac iuris inaequali distributione ita scripsere, sed 20 etiam exemplo cum ceterarum civitatum, tum maxime Atheniensium, qui quadripartito distincti munera pro facultate cuiusque partis vario modo obire solebant, maiora locupletes dicti, leviora iugarii, tum equitum ordo, postremo artium vulgarium professores. Nec seditio unquam Athenis ea causa fuit, immo concordia et congruentis ordinis ratio semper servata 25 est. Aequum enim, quod servari convenit, non minus in proportione rerum inaequalium quam in quantitate aequali, sicut supra dictum est, consistit. His itaque causis, quae non parum quieti et tranquillitati rei publicae conducere posse videntur, inaequales quidem census Plato instituit, sed non sine termino, quatenus plus minusve decernatur. Ex quo maxime adversarius 30 decipitur, ut inaequalem censum simpliciter incommodum putet. Id ne accidat, evitandum arbitratur. Neque enim inaequale simpliciter est, quod discordiarum ac seditionum causam praebet, sed quod plaris aut paucioris modum excedit. »In civitate, inquit, quae morbo illo gravissimo vacat, quem discordiam et seditionem nuncupamus, neque summam inopiam neque 35 summas opes et copias esse oportet. Utraque enim discordiam pariunt.« Itaque Plato extrema vitat et, ne quid vel per negligentiam rei familiaris vel per iniquam aestimationem fiat, quod in civitatem discordiam inducere possit, procurat.

Unde fit, ut inaequalitatis et aequalitatis ratione commode habita con- 40 sulat, quamquam adversarius omnes auri atque argenti divites magnificiendos exclamet et Platonem dicat humanarum rerum ignarum divitias prohibuisse. Atqui Plato, quantum boni insit in pecuniae mediocritate, quam probat, tertio de Legibus libro ostendit. »In quacumque, inquit,

- »τὰ μὲν ὑπέρογκα ἐκάστων τούτων ἔχθρας καὶ στάσεις ἀπεργάζεσθαι ταῖς πόλεσι καὶ ἰδίᾳ, τὰ δ' ἐλλείποντα δουλείας ὡς τὸ πολὺ. μηδὲ τις φιλοχρημονεῖτω παίδων γ' ἕνεκα, ἵνα ὅτι πλουσιωτάτους καταλείπη. οὔτε γὰρ ἐκείνοις οὔτ' αὖ τῇ πόλει ἄμεινον. ἢ γὰρ τῶν νέων ἀκολάκευτος οὐσία, τῶν δ' ἀναγκαίων μὴ ἐνδεής, αὕτη πασῶν μουσικωτάτη τε καὶ ἀρίστη.» 5
καὶ αὖ μετριότητος δεῖν ἔχεσθαι τοὺς πολίτας, »πενίαν μὴ τὸ τὴν οὐσίαν ἐλάττω ποιεῖν ἡγουμένους, ἀλλὰ τὸ τὴν ἀπληστίαν πλείω. σωτηρίας γὰρ πόλεως μεγίστην ἀρχὴν« εἶναι τὴν μετριότητα, »καὶ ἐπὶ ταύτης οἶον κρηπίδος μονίμου ἐποικοδομεῖν« δεῖν, τὴν τε πόλιν μὴ ὡς μεγίστην καὶ πλουσιωτάτην χρυσία καὶ ἀργύρια κεκτημένην, ἀλλ' ὡς εὐδαιμονεστάτην τε καὶ ἀρίστην 10 εἶναι βούλεσθαι δεῖν. καὶ τῷ θυδῶ· τῆς περὶ γυμνασίας καὶ τὴν ἄλλην
U 173^v ἀγωνίαν ἀπασαν ἀμελείας τὸν πλούτου πάντα χρόνον ἔρωτα αἴτιον εἶναι, ἄσχολον ποιῶντα τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι πλὴν τῶν ἰδίων κτημάτων, ἐξ ὧν κρεμαμένη πᾶσα ψυχὴ πολίτου παντός οὐκ ἂν ποτε δύναίτο τῶν ἄλλων ἐπιμέλειαν ἴσχειν πλὴν τοῦ καθ' ἡμέραν κέρδους· καὶ ὅτι μὲν πρὸς τοῦτο 15 φέρει μάθημα ἢ ἐπιτήδευμα, ἰδίᾳ πᾶς μανθάνειν τε καὶ ἀσκεῖν ἐτοιμότατός ἐστιν, τῶν δὲ ἄλλων καταγελαῶ. « ἠδιὰ δὲ τὴν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀπληστίαν πᾶσαν τέχνην καὶ μηχανὴν κακίῳ τε καὶ ἀσχημονεστέρῳ ἐθέλει ὑπομένειν« πλούτου γε ἕνεκα καὶ τοῦ πάντα ἡσία τε καὶ ἀνόσια δύνασθαι πράττειν. ἐν τε τῷ ἐνάτῳ· τῶν κατ' ἀδικίαν πᾶσαν ἐκουσίῳ ἀμαρτημάτων 20
V 233^v αἰτία »ἐπιθυμία κρατοῦσα ψυχῆς ἐξηγριωμένης ὑπὸ πόθων. τοῦτο δ' ἐστὶ μάλιστα ἐνταῦθα, οὐ πλεῖστός τε καὶ ἰσχυρότατος ἕμερος ὧν τυγχάνει τοῖς πολλοῖς, ἢ τῶν χρημάτων τῆς ἀπλήστου καὶ ἀπείρου κτήσεως ἔρωτας μυρίους ἐντίκτουσα δύναμις διὰ φύσιν τε καὶ ἀπαιδευσίαν τὴν κακὴν. τῆς δὲ ἀπαιδευσίας ἢ τοῦ κακῶς ἐπαινεῖσθαι πλοῦτον αἰτία φήμη πρὸς τῶν 25 Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων· πρῶτον γὰρ τῶν ἀγαθῶν αὐτὸ κρίνοντες,
B 119^v τρίτον δὲ, τοὺς τε ἐπιγινόμενους λωβῶνται καὶ ἑαυτούς.« καὶ ὅσα ἄλλα γε ἐν αὐτοῖς τε τοῖς Νόμοις καὶ Πολιτεῖαις καὶ πανταχοῦ περὶ τούτου γε διαλέγεται, τοῖς μὲν ἀρετῆς ἐρασταῖς προσκυνῆ, τῷ δὲ κατηγορῶ τούτῳ οὐδὲν ὅτι μὴ πλοῦτον θαυμάζοντι κάκεινου γε ἕνεκα πάντα πράττοντι καὶ 80 χρυσῶ ἀγκίστρῳ πανταχῇ ἐλκομένῳ καὶ λίαν ἐπαχθῆ τε καὶ ἀηδῆ.
4 Εἰ γε μὴν μὴ πείθεται Πλάτωνι, πεισάτω αὐτὸν Ξενοφῶν καὶ Λυκοῦργος,
U 173^v ὁ μὲν νομοθετῶν ἀριστος, ὁ δὲ πολιτικῶν βέλτιστος, ὁ μὲν θέμενος νόμον κατὰ χρηματισμοῦ παντός, ὁ δ' ἐπαινῶν ἐν τῇ Λακεδαιμονίῳ πολιτεία τὸν νόμον· »ἐναντία, λέγων, καὶ τάδε τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι κατέστησεν ὁ Λυκοῦργος 85 ἐν τῇ Σπάρτῃ νόμιμα. ἐν μὲν γὰρ δήπου ταῖς ἄλλαις πόλεσι πάντες χρηματίζονται, ὅσον δύνανται«. καὶ καταλέγει τοὺς τρόπους. ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ

9 μονίμου *Burnet* νομίμου U B V | 11 τῆς *scripsi* τὴν *codd.* | 18 κακίῳ U B V καλλίῳ *Burnet* | 28 ἢ *om.* U B V | 26 κρίνοντες] προκρίνοντες *Burnet*

1 Plat. Legg. V. 728 e—729 a. | 6 Plat. Legg. V. 736 e. | 9 cf. Plat. Legg. V. 748 d. | 18 Plat. Legg. VIII. 831 c. | 17 Plat. Legg. VIII. 831 d. | 21 Plat. Legg. IX. 870 a b. | 86 Xenoph. De Rep. Laced. VII. 1.

hominum societate nec summa copia nec summa inopia comes est, in ea ferme mores aequissimi effici possunt. Neque enim contumelia illic erit neque iniuria neque aemulatio neque invidia«. Quinto etiam libro ita ait: »In possidendis pecuniis copia inimicitias seditionesque publice ac
5 privatim parit, inopia magna ex parte servitatem. Liberorum autem gratia nemo studere debet pecuniis acquirendis, ut scilicet haeredes quam ditissimos relinquat. Hoc enim neque illis neque patriae commodum est. Iuvenum enim patrimonia, si luxu vacant, dummodo non careant necessariis, omnium patrimoniorum accommodatissima laudatissimaque habenda sunt.« Et rursus:
10 »Mediocritatem cives amare debent paupertatemque existimare, non cum patrimonia minuerint, sed cum auxerint cupiditatem. Salutis rei publicae optimum initium est ipsa rerum mediocritas, super eaque quasi super fundamento firmissimo aedificandum est. Curandumque non tam, ut maxima opulentissimaque civitas sit auri atque argenti possessione, quam ut felici-
15 cissima et virtutum ornamentis celeberrima.« Octavo etiam libro causam, quare exercitationes et reliquae rationes certandi neglegantur, imprimis divitiarum assiduum studium esse scribit, quod hominem occupat facitque ne praediorum suorum cultum procuret. »Qui enim toto animo a divitiis pendent, nullam rem, nisi afferat quaestum, exercent omneque studium
20 suum, omnem diligentiam atque industriam eo convertunt, cetera neglegunt, contempnunt ac pro nihilo habent. Nullumque est tam sordidum opus et turpe, quod inexplebili auri atque argenti cupiditate, non libens aggrediatur, quo tandem dives fieri facultatemque assequi possit omnia tam bona quam mala pro animi sui libidine agendi.« Nono item libro: »Omnium, inquit,
25 per iniuriam errorum, quos ultro quispiam commiserit, causa est cupiditas, quae animum exsuperat et variis agitatur desideriis, quod tunc fieri maxime solet, cum homines pecuniarum desiderio tenentur et copiarum libidine inflammati explere aviditatem nequeunt quadam naturae atque institutionis suae pravitate. Causam autem pravae institutionis divitiarum laudes dederunt,
30 quae publica existimatione et auctoritate tam apud Graecos quam apud barbaros celebrantur. Cum enim id primum in bonorum enumeratione constituent, quod tertio loco ponendum esset, rem tam sibi quam posteris perniciosam instituunt.« Permulta Plato de hac re non modo in libris de Legibus, sed etiam de Re publica et reliquis suis sermonibus divinitus prope
35 disseruit, grata hominibus, qui virtutis studiosi sunt, illis invisita, qui virtuti divitias anteponunt.

Nec Plato dumtaxat, verum etiam Xenophon lumen alterum Socraticae
scholae et Lycurgus ille gravissimus legum lator id senserunt simul ac
praeceperunt. Quippe Lycurgus lege sanxit, ne cui liceret aurum aut
40 argentum aut aliquid tale possidere. Xenophon vero rem publicam Lacedaemoniorum exponens hanc legem commendat his verbis: »Quin etiam haec a Lycurgo diverso quam a ceteris Graecis modo constituta iura sunt. Cum enim in ceteris civitatibus omnes pecuniis comparandis pro viribus

ὁ Λυκοῦργος τοῖς μὲν ἐλευθέροις τῶν [μὲν] ἀμφὶ χρηματισμὸν ἀπεῖπε μηδενὸς ἄπτεσθαι, ὅσα ἐλευθερίαν ταῖς πόλεσι παρασκευάζει, ταῦτα ἔταξε μόνᾳ ἔργα αὐτῶν νομίζων. καὶ μετὰ πολλὰ ζητῶν, εἰ ἔτι ἀκίνητοι οἱ Λυκούργου νόμοι διέμεινον, ἀποκρίνεται τε μὴ διαμένειν, καὶ ὅσης ζημίας αἰτία γέγονεν ἢ κείνων παράβασις, δείκνυσιν· οἴδα, λέγων, πρότερον μὲν Λακεδαιμονίους δ

V 234 πιζομένους ἐπὶ τῷ κεκτῆσθαι. καὶ ἄλλα ὅμοια αὐτῶν ἀμαρτήματα ἐπειπῶν ἐπάγει τὸν τῆς χρυσοῦ κτήσεως καὶ τῶν νόμων τῆς παραβάσεως καρπὸν· 10
»τοιγαροῦν, λέγων, οἱ Ἕλληες πρότερον μὲν ἰόντες ἐς Λακεδαίμονα ἐδέοντο αὐτῶν ἠγεῖσθαι ἐπὶ τοῖς δοκοῦντας ἀδικεῖν· νῦν δὲ πολλοὶ παρακαλοῦσιν ἀλλήλους ἐπὶ τὸ διακωλύειν ἄρξαι πάλιν αὐτούς. καὶ Πλούταρχος δέ, ἀνήρ οἶον ἴσμεν ἅπαντες, ἐν τοῦ Λυκούργου τῷ βίῳ· »τοσοῦτον, φησὶν, ἡ πόλις

U 174 ἐπρώτευσεν τῆς Ἑλλάδος εὐνομία καὶ δόξη, χρόνον ἐτῶν πεντακοσίων τοῖς 15
Λυκούργου χρησαμένη νόμοις, οὓς δεκατεσσάρων βασιλέων μετ' ἐκεῖνον εἰς Ἄγιν τὸν Ἀρχιδάμου γενομένων οὐδεὶς ἐκίνησεν. καὶ Ἄγιδος δὲ βασιλεύοντος εἰσερρῶν νόμισμα πρῶτον εἰς τὴν Σπάρτην καὶ μετὰ τοῦ νομίσματος

B 120 πλεονεξία καὶ πλούτου ζῆλος ἐπέβη διὰ Λύσανδρον, ὃς αὐτὸς ὢν ἀνάλωτος ὑπὸ χρημάτων ἐνέπλησε τὴν πατρίδα φιλοπλουτίας καὶ τρυφῆς. καὶ ἐπι- 20
λέγει, ὅσης ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κακίας μετέσχον, ὅση δ' ἀρετῇ χρώμενοι ἐκ τῶν Λυκούργου νόμων ἦρχον ἅπαντων τῶν ἄλλων οἱ Σπαρτιᾶται. φησὶ δὲ καὶ Λυκοῦργον αὐτὸν ἐρωτώμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν, πῶς ἂν πολεμίων ἔφοδον ὑποδέξαιντο· ἂν πτωχοὶ ἦτε, ἔφη, καὶ μὴ ἕτερος θατέρου πλειόνων ἐπιθυμῆ. οὕτω μέγα ἐφόδιον ἀνδρίας ἦδει πενίαν καὶ τὴν τῶν ἐπιθυμι- 25
ῶν τοῦ πλείονος κόλασιν. οὐ τὸ ἐναντίον πολλοῖς καὶ ματαίοις λόγοις ὁ κατήγορος ἐπαινεῖ καὶ σωτηρίαν ἀμαθῶς οἴεται πόλεων καὶ πολέμων ἀποφυγὴν καὶ νίκην ἐχθρῶν. ἀλλ' ὁ Λυκοῦργος οὐχ οὕτως, οὐ μικρῶ γέ τι τῷ μέσῳ τούτου βελτίων ἀνὴρ.

Β Ἀκουσάτω δέ, εἰ βούλοιο, καὶ τοῦ Σόλωνος, νομοθετοῦ καὶ αὐτοῦ 30
σφόδρα ἐπαινουμένου·

»πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται»

λέγοντος. καὶ αὖ·

»πολλοὶ δὲ πλουτοῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.

ἡμεῖς δ' αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα

35

τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι,

V 234^v χρήματα δ' ἀνθρώποις ἄλλοτε ἄλλως ἔχει.»

U 174^v ἀναμνησθήτω Πομπιλίου Νουμᾶ Ῥωμαίου ἀνδρός. ὅτου τίς ἂν εἴποι ἀντάξιον; ὃς τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν πᾶσαν τῆς πόλεως ἐξορίζων, ἀπ' αὐτῶν τῶν θεῶν ἀρξάμενος, οὐκ ἀργυρέοις, οὐ χρυσεῖς, ἀλλὰ πηλίνοις σκεύεσι τὰς 40

24/25 ἂν πτωχοὶ μένητε καὶ μέσδων ἄτερος θατέρω ἐρᾶτε ἡμεν *Plut. et Sintenis*.
| 34 πλουτεῦσι *Bergk* | 3; ἀλλ' ἡμεῖς *Bergk* | 36 ἐστί] αἰεὶ *Bergk* | 37 ἀνθρώπων *Bergk*

studeant, ipse Spartanis liberis omnino prohibuit, ne quis sibi pecuniam acquireret. Quae autem ad liberalem usum pertinent, ea tantum in officio habenda decrevit.« Post haec causam malorum, quae Spartaec acciderant, eam reddidit, quod leges Lycurgi minime servarentur. »Novi, inquit, Lacedaemonios prius domestica tenuitate contentos vivere voluisse potius quam peregrinis delitiis depravari. Mox vero, qui ante formidare solebant, ne quid auri possidere viderentur, eos gloriari opibus atque divitiis video.« Post haec fructum, quem contra leges ex auro ceperint, adiungit. »Ergo, inquit, Graeci omnes praeis temporibus Lacedaemonem confugientes obsecrare consueverant, ut se ducerent in eos, a quibus iniuriam recepissent. Nunc vero plerique potius moventur ad prohibendum, ne iterum imperium Lacedaemonii obtineant.« Plutarchus quoque insignis historicus Lycurgi vitam scribens: »Ita, inquit, res publica Lacedaemoniorum universae Graeciae praestitit bonis legibus et auctoritate annis fere quingentis, quamdiu scilicet Lycurgi leges servatae sunt. Has nullus e regibus, quos quattuordecim a Lycurgo ad Agim Archidami filium fuisse constat, negligi passus est. Regnante autem Agide lapsus primum in civitatem est nummus, et cum eo cupiditas et opulentiae aemulatio urbem introierunt auctore Lysandro, qui tametsi pecunia ipse capi non potuit, tamen patriam vertit in studia divitiarum et luxum atque illecebras.« Haec Plutarchus refert et, in quantam pernitiem auri atque argenti gratia Spartani inciderint, subiungit. Lycurgum etiam scribit a civibus suis interrogatum, quomodo obistere hostibus possent, respondisse: »Si pauperes sitis nec inter vos vicissim, ut alius alio ditior evadat, decertetis, facile omnem hostilem impetum propellere ac propulsare poteritis.« Sic ille fortitudinis fontem esse inopiam et continentiam existimavit, quam usque adeo adversarius detestatur, ut lasciviam et luxum, quae ex opulentia oriri solent, plane probare videatur. Qui enim mediocritatem, qua Plato opes definit, ne via vitiis aperiatur, sequendam non censet, is certe divitias probare videtur, quae ea vitia pariunt, quae Plato prohibere conatur.

Solon quoque Atheniensium legum lator divitiarum vitium lepidissimis versibus declaravit:

»Nullus opum finis miseris mortalibus exstat.«

Et rursus:

85 »Saepe malus dives, saepe est pauperrima virtus,
Ast ego virtutem praefero divitiis.
Illa viget semper, florensque et vivida durat,
Has fortuna suo datque capitque modo.«

Quid Numam Pompilium memorem, quo nemo praestantior vir, nemo

8 cf. Xenoph. De Rep. Laced. XIV. 1. | 5 Xenoph. De Rep. Laced. XIV. 2 sq. | 11 Xenoph. De Rep. Laced. XIV. 6 | | 14 Plut. Lycurg. c. 29. | 27 Plut. Lycurg. 30. | 24 Plut. Lycurg. c. 19. | 82 Solon. Fragm. 13, 71 (ed. Bergk, Poet. lyr. gr. II. 46). | 84 Solon. Fragm. 15, 1 (Bergk II. 46).

θυσίας ἐπιτελεῖν ἐνομοθέτησεν. καὶ ὅμως ἐπὶ τετταράκοντα καὶ τρία ἔτη, ἐφ' ὅσον καὶ ἐβασίλευσεν, ἐν πάσῃ γαλήνῃ τε καὶ εἰρήνῃ διεφύλαξε Ῥωμαίοις τὴν πόλιν οὐ μικρὰ ἐν τῷ μεταξύ ἠϋξημένην τε καὶ ἐπιδεδωκυῖαν. οὐ μετὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἀποδημίαν εὐθύς καὶ τρυφή πᾶσα καὶ πλοῦτος καὶ πόλεμοι ἀντεπεισῆλθον, οὐδεμίαν τοῖς πολίταις ἀνακωχὴν συγχωροῦντες. ἀλλ' οἶδα, ὅς ὁ τε κατήγορος τῶν τε ἄλλων οὐκ ὀλίγοι ἐροῦσι· τί οὖν, οὐ μεγάλη διὰ ταῦτα γέγονεν ἡ πόλις; οὐ πάντων ἐκράτησεν; οὐ πάντων ἔσχε τὴν ἡγεμονίαν; πρὸς οὓς οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ Πλούταρχος ἐπὶ τέλει τοῦ τοῦ Νουμᾶ βίου ἀποκρινεῖται λέγων «ἐρώτημα τοῦτο εἶναι μακρᾶς ἀποκρίσεως δεόμενον πρὸς ἀνθρώπους τὸ βέλτιον ἐν πλούτῳ καὶ τρυφῇ καὶ ἡγεμονίᾳ μᾶλλον ἢ σωτηρίᾳ καὶ εἰρήνῃ 10 μετὰ δικαιοσύνης καὶ αὐταρκείας τιθεμένους». καὶ ἐπιστῆσαι ὑμᾶς ἀκριβῶς δέομαι τῇ ἀποκρίσει ταύτῃ, ὅσοι τῶν ἡμετέρων ἀκροαταί. αὕτη γὰρ μόνον ἱκανὴ πάντα τὰ κατὰ Πλάτωνος περὶ τῶν γε τοιούτων εἰρημένα ὡς ἀράχνης B 120^v ἴστων διαλύσαι καὶ τὸν γε κατήγορον πείσαι, ἐφ' οἷς εἴρηκεν, αἰσχυνθέντα παλινωδίαν ἄσαι. 15

6 Τοῦτο γοῦν καὶ Μάρκος Κούριος, ἀνὴρ πολιτῶν Ῥωμαίων ἐν πρώτοις, ἐπιμαρτυρεῖ, ὅς τῶν Σαυνιτῶν πολὺ τι χρῆμα χρυσοῦ δωρουμένων αὐτῷ ἀπεπέμψατο, ἐκεῖνο τὸ μνήμησ καὶ θαύματος ἄξιον ἐπειπὼν μὴ τὸ χρυσὸν κεκτησθαι ζηλωτὸν οἶσθαι, ἀλλὰ τὸ τῶν χρυσὸν κεκτημένων δύνασθαι ἄρχειν. τί φῆς, ἀνδρῶν ἀριστε Μάρκε; χρυσοῦ καταφρονεῖς, οὐ τὸν στερόμενον ἀδύνατον τοὺς αὐτὸν κεκτημένους νικᾶν; πλούτῳ περιρρεῖσθαι ἀνάγκη τὸν ἄλλων ἄρχειν βουλόμενον. ναί, φησὶν ἐκεῖνος, οἶδ' ὡς οὕτω τῶν ἀνθρώπων τοῖς ἀπαιδευτοῖς, οὕτω τοῖς χρημάτων ἔρωτος ἠττωμένοις δοκεῖ καὶ φειδωλίᾳ V 285 δουλεύουσιν. οὐ μέντοι οὐχ οὕτω καὶ τάληθές ἔχει. πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ἀρετῇ γὰρ δὴ καὶ τῇ κατὰ πόλεμον ἐμπειρίᾳ, οὐ πλούτῳ, οὐ χρήμασιν 25 ἀνθρώποις περιγίνεται νίκη, ἢ γε καὶ κωλύεσθαι μᾶλλον ἢ βοηθεῖσθαι εἴωθεν ὑπὸ πλούτου διὰ τρυφὴν καὶ βλακείαν τῶν κεκτημένων ἐν ἀργίᾳ παντοδαπῇ διαζώντων. οὐ χρυσοῦν οὐδὲ ἀργυροῦν, ἀλλὰ σιδηροῦν ξίφος χρήσιμον ἡμῖν ἐν πολέμῳ. οὐ ξενικῶ καὶ μισθοφόρῳ στρατῷ χρώμεθα, ὅς ἂν ἡμῶν αὐτῶν πρῶτον τοῖς ἡμετέροις χρήμασι βοηθούμενος ἄρξειεν, καὶ οἷς ἂν αἰσχίον 80 ἢ πολεμίοις δουλεύσαιμεν. ἀλλ' ἡμεῖς πολῖται, ἡμεῖς στρατιῶται, ἡμεῖς ἐσμεν στρατηγοί, πόλεως, χώρας, πατρίδος, τέκνων, τάφων πατρώων καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν τιμιωτάτων ὑπερασπίζοντες. οὐκ ἐπισίτησις ἡμῖν πολλοῖς χρήμασιν ἐτέρωθέν ἐστιν ὠνητέα. μαχόμενοι γὰρ ἐκεῖθεν ἀναργύρως τὰ σῖτα ληψόμεθα, ὧν κρείττονες ὄντες τὴν χώραν ληϊζόμεθα. οὐ σῖτα δὲ μόνον, 85 ἀλλὰ καὶ πάντα αὐτῶν πλοῦτον, πάντα χρυσὸν ἀφαιρησόμεθα. τὰ γὰρ τῶν ἠττωμένων ἀγαθὰ πρὸς τοὺς νικῶντας εἴωθε μεταβαίνειν. φυλακτέον μέντοι μὴ μᾶλλον ἢ ὅσον ἀνάγκη χρῆσθαι αὐτοῖς. τῶν γὰρ τοιούτων ἢ εὐθηνία αἰτία, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεται, τοῦ ὡς ἀνδράποδα ἄγεσθαι ὑπὸ τῶν νικῶντων τοὺς τρυφῇ τοσαύτῃ δουλεύοντας. 40

7 Ταῦτα μὲν ὁ Κούριος. ὁ γε μὴν ἐναντίος τᾶναντία κυριώτερον οἴεται καὶ πλοῦτον θαυμάζων οὐ παύεται, ἐντεῦθεν ἴσως πλανηθεὶς, ὅτι ὄρᾳ τοὺς χρήμασι περιρρομένους καὶ λαμπροτέραις περιβεβλημένους ἐσθήτεσι καὶ

disciplinae civilis peritior fuit? Hic usque adeo divitias contempsit, ut omnem sumptum, magnificentiam omnemque lasciviam civitate exterminans a diis primum inceperit, nec argenteis aut aureis vasis, sed fictilibus res sacras fieri iusserit. Merito igitur talis princeps, quamdiu regnavit, annos 6 scilicet tres et quadraginta, pacem tranquillitatemque omnium rerum populo Romano servavit. Quo tempore urbs Roma non opibus, sed virtute amplificata totius orbis principatum obtinuit. Mox vero eo defuncto divitiae simul et bella urbem invasere. Atque adversarius: Nonne propter divitias, inquit, Roma amplificata est et omnibus nationibus imperavit? 10 Cui non ego, sed Plutarchus respondeat in ultima parte eius libri, quem de vita et moribus Numae Pompilii edidit. »Longius, inquit, sermonem producat oportet, qui respondere velit hominibus, qui bonum divitiis, lasciviis et imperio determinant potius quam salute, pace, viribus et usu rerum, quem virtus necessario suppeditat.« Quod, quid vir doctissimus 15 Plutarchus senserit, manifeste indicat et pravam eorum sententiam refellit, qui Platonem damnant, quod suos homines ditari, lascivire et studio quaestus invicem contendere voluerit. An satis ab eo responsum adversario sit, vestrum sit iudicium.

Ego vero illam M. Curii sententiam, summi apud Romanos civis, 20 omni hominum memoria dignam existimo. Qui, cum Samnites magnum ei auri pondus attulissent, repudiavit nec habere aurum praeclarum sibi videri dixit, sed iis, qui aurum haberent, imperare. Sed quid ais, o M. Curii? Quomodo imperare aurum habentibus potest, qui auro caret? Divitem esse oportet, qui ceteris studet imperare. Ita sane stultorum et 25 avarorum iudicio, sed sententia hominis mentem sanam habentis non ita est. Neque enim divitiis hostes vincuntur, sed virtute, quae debilitari potius quam augeri divitiis solet. Non aureo argenteove mucrone opus est, sed ferreo. Non mercennarium quaerere militem debemus, quem grandi pecunia conductum nobis dominum constituamus eique turpius quam hosti servi- 30 amus, sed nos ipsi cives et principes esse et milites. Non commeatus magno emi pretio oportet. Nam si in gerendo bello virtute praestantiores sumus, commeatus nobis illi abunde suppeditabunt, quorum agrum invaserimus. Nec solum commeatus, sed etiam pecunias eorum nostras facere poterimus. Cavendum tamen, ne quid supra necessitatem capiamus. Copia 35 enim divitiarum facit, ut hi mancipia ducantur, quorum divitias adversarius magni facit et admiratur.

Haec certe M. Curius ad obiecta responderet. Adversarius vero 7 illinc traxisse hunc errorem videtur, quod epulas instrui lautius, domos

10/11 εἰρήνη — αὐταρκειας U B V πραότητι καὶ τῇ μετὰ δικαιοσύνης αὐταρκειᾷ Sinentis | 16/814,9 τοῦτο — ὄντα B² in marg. V M Z in textu, quo loco U B ὡς εἰ μηδὲ ταῦτα αὐτὸν πείσειεν | 16 τοῦτο B² M τούτοις V | 36 ἀφαιρησόμεθα B² V ἀφελούμεθα M | 38 μὴ B² V καὶ M | 41 κυριώτερα B² V κυριώτερον M

8 Plut. Lycurgi et Numae Comparat. c. 4.

οικήματα κατασκευαζομένους περιφανέστερα καὶ τραπέζαις Συβαριτικωτέραις χρωμένους. οἴεται γὰρ δὴ διὰ τοῦτο καὶ ἐν στρατείαις ταῦτο δύνασθαι γίνεσθαι καὶ τοὺς πλουσιωτέρους ὄντας τούτους νικᾶν καὶ τῶν ἐχθρῶν περιγίνεσθαι, ὡσπερ ἂν εἰ καὶ μὴ τοὺς τεχνικωτέρους ἰατρούς, ἀλλὰ τοὺς πλουσιωτέρους ὑγείαν τοῖς κάμνουσιν ᾤετο δύνασθαι περιποιῆσαι, καὶ φιλό- 5 σοφον μὴ τὸν τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἀκριβῶς ἀνερευνησάμενον, ἀλλὰ τὸν πολὺν χρυσὸν κεκτημένον εἶναι τε δεῖν καὶ καλεῖσθαι. ὣν ὅμως ἅπαν ἤδη

V 235^v δέδεικται τούναντιον. ἂ εἰ μὴ πείσεις τὸν κατήγορον, τοσαῦτά γε καὶ τοιαῦτα ὄντα, Ἀριστοτέλη ἐπικλητέον τὴν ἐσχατὴν ἀγκυραν, ὃν σοφώτατον εἰκότως ἡγούμενος. εἰ μὴδ' αὐτοῦ τῷ καθηγεμόνι συνωδᾶ λέγοντος παύσεται τοῦ 10

U 175^v πρὸς αὐτάρκειαν ἀκηρύκτου πολέμου, οὐδένα λόγον ἔτι αὐτοῦ ποιητέον, ἀλλ' ἐς βάραθρον καὶ κόρακας κακὸν κακῶς ὀλούμενον ἀποπεμπτέον. ἐκεῖνος οὖν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Πολιτικῶν περὶ πλούτου καὶ παντοίου χρηματισμοῦ καὶ οἰκονομίας καὶ κτητικῆς καὶ αὐταρκειᾶς τὸν λόγον ποιούμενος· »ἐν μὲν, φησὶν, εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν τῆς οἰκονομικῆς μέρος ἐστίν. ὃ δεῖ ἦτοι 15 ὑπάρχειν ἢ πορίζειν αὐτήν, ὅπως ὑπάρχη, ὣν ἐστὶ θησαύρισμα χρημάτων πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων καὶ χρησίμων εἰς κοινωνίαν πόλεως ἢ οἰκίας. καὶ ἔοικεν ὃ γ' ἀληθινὸς πλοῦτος ἐκ τούτων εἶναι. ἢ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως αὐτάρκεια πρὸς ἀγαθὴν ζωὴν οὐκ ἄπειρός ἐστιν.« τῆς γε μὴν χρηματικῆς περαιτέρω φησὶ πέρας μὴ εἶναι, μὴδὲ φύσει αὐτὴν εἶναι. τὴν δὲ πρὸς 20 αὐτάρκειαν κτήσιν φύσει τε εἶναι καὶ ἐπαινετὴν εἶναι, ἅτε τῆς φύσεως μὴθὲν μῆτε ἀτελὲς μῆτε μάτην ποιούσης. οὕτως Ἀριστοτέλης, οὕτω Πλάτων, Λυκοῦργος, Ξενοφῶν, Σόλων, Πλούταρχος, πάντες ὅλως σοφοὶ ξυνωδᾶ περὶ τούτων φασί, οἷς οὗτος ὁ ἀνθρωπίσκος φρονεῖ παντελῶς ἐναντία. καὶ ταῦτα μὲν ταύτη.

26

Κεφ. ιε' "Ὅτι τὰ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων ὑπὸ Πλάτωνος περὶ ψυχῆς εἰρημένα οὐκ ἐναντία ἐστὶ τοῖς ἐν τῷ Τιμαίῳ περὶ αὐτῆς εἰρημένα, ὡς ὁ κατήγορος οἴεται.

15,1 Ὁ δ' ἤδη τρόπαιον κατὰ Πλάτωνος, ὡς οἴεται, στησάμενος περὶ γε τὰ εἰς παιδείαν ψυχῆς καὶ ἡθῶν ἐπιμέλειαν καὶ πολιτειῶν κατάστασιν ἀνήκοντα, 80 πρὸς τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ κατὰ Πλάτωνος ἀμαθίας εἰρημένοις ἐγκλήμασιν ἔτι κἀνταῦθα αὐτὸν ἀγνοίας καὶ ἐναντιολογίας περὶ τὴν μάλιστα αὐτῷ ἐσπουδασμένην περὶ ψυχῆς ὑπόληψιν γράφεται, ἐν μὲν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων προτέραν παντὸς σώματος τὴν ψυχὴν εἶναι τιθέμενον λέγων,

U 175^v ἐν δὲ τῷ Τιμαίῳ ἐκ σωματικῆς φύσεως αὐτὴν συντιθέντα ἐκ τῆς ἀμερίστου 85

V 236 καὶ ἀεὶ κατὰ ταῦτα ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς περὶ τὰ σώματα γινομένης μεριστῆς, τρίτον τι ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ συγκιρνῶντα οὐσίας εἶδος. τὸ γὰρ ἐκ τινῶν τοῦ ἐξ αὐτῶν ὕστερον εἶναι φησι. καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ σωματικῆς οὔσαν οὐσίας, ὡς ἐν Τιμαίῳ, ὕστεραν σώματος εἶναι. ἀλλὰ καὶ προτέραν

B 121 αὐτῶν σωμάτων ἀπάντων, ὡς ἐν δεκάτῳ τῶν Νόμων. οὕτως ἐναντία ἑαυτῷ 40 φησι Πλάτων. καίτοι, ὦ ἀνθρώπε, οὐκ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων μόνον,